

Vergaderjaar 2021–2022

36 045

Situatie in de Oekraïne

Nr. 93

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 27 juni 2022

De vaste commissie voor Financiën heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Financiën over de brief van 23 april 2022 inzake het faillissement Amsterdam Trade Bank (Kamerstuk 36 045, nr. 68).

De Minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 23 juni 2022. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Tielen

Adjunct-griffier van de commissie,
Lips

Vraag 1

Welk deel van de deposito's van de Amsterdam Trade Bank (ATB) was eigendom van individuen op een sanctielijst?

Antwoord 1

De deposito's aangehouden bij Amsterdam Trade Bank («ATB») zijn met name van Nederlandse en Duitse spaarders. Er zijn enkele gevallen waarbij deposito's toebehoren aan personen die op een sanctielijst staan.

Vraag 2

Op welk punt zijn de sancties die gelden in Nederland minder streng dan de sancties die gelden in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk?

Antwoord 2

Aangezien de sanctieregels in de EU, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk zeer omvangrijk zijn, beantwoord ik deze vraag in het licht van de onderhavige casus.

In de EU zijn alleen (voormalig) uiteindelijk belanghebbenden (*ultimate beneficial owners*, «UBO's») van ATB gesanctioneerd. De ruime meerderheid van de aandelen (ca. 78%) in ATB wordt gehouden door Joint Stock Company Alfa-Bank («Alfa Bank»), een bank die is gevestigd in Rusland. Alfa Bank en ATB zijn zelf niet gesanctioneerd in de EU onder Verordening (EU) Nr. 269/2014. Dat betekent dat, zolang er maatregelen zijn genomen die waarborgen dat er geen gelden of andere voordelen ter beschikking worden gesteld aan de gesanctioneerde UBO's en deze UBO's ook geen invloed kunnen uitoefenen op de dochterondernemingen, deze entiteiten operationeel kunnen blijven. In het geval van ATB waren dergelijke maatregelen getroffen, waardoor ATB in beginsel haar bedrijfsvoering kon voortzetten. Daardoor konden Europese werknemers blijven doorwerken (en betaald krijgen) en konden Europese marktpartijen zaken blijven doen met ATB.

Dat lag anders in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Onder de sanctieregimes van deze landen valt ATB als dochter van Alfa Bank direct onder de reikwijdte van de sancties, waardoor bedrijven en personen uit deze landen per 24 april respectievelijk 6 mei geen zaken meer mochten doen met ATB. Zoals ik schreef in mijn brief van 22 april jl. (Kamerstuk 36 045, nr. 68), zorgde dat voor operationele problemen of zou dat op korte termijn tot problemen leiden, wat een belangrijke oorzaak was voor het faillissement. Zie ook het antwoord op vraag 12.

Vraag 3

Hoe wordt het Deposito Garantie Fonds (DGF) opnieuw gevuld, nadat het is gebruikt om de spaarders van de ATB te compenseren?

Antwoord 3

De uitkeringen uit hoofde van het depositogarantiestelsel («DGS») naar aanleiding van het faillissement van de ATB zijn gefinancierd vanuit het Depositogarantiefonds («DGF»). Het DGF wordt gevuld door premies die betaald worden door banken die deelnemen aan het Nederlandse DGS. Op het moment van faillissement van ATB bevatte het DGF circa EUR 3,5 miljard. Het DGF behoudt een claim op de failliete boedel van ATB voor het uitgekeerde bedrag.

Met de uitkering voor ATB is een deel van de aanwezige middelen in het DGF gebruikt. Het DGF moet nu weer worden aangevuld. Het DGF moet namelijk op 3 juli 2024 de voorgeschreven doelomvang (0,8% van de

gegarandeerde deposito's in Nederland) hebben bereikt. Aanvulling van het DGF na de uitkering voor ATB gebeurt op twee manieren: door betalingen die curatoren van ATB doen uit de failliete boedel van ATB en door extra bijdragen van de banken. De verwachting van De Nederlandsche Bank N.V. («DNB»), de uitvoerder van het DGS, is dat een aanzienlijk deel van de claim van het DGF op de boedel kan worden betaald voor 3 juli 2024, waardoor extra premies voor de sector waarschijnlijk beperkt blijven.

Zie ook de beantwoording van vraag 10 en 19.

Vraag 4

Hoe wordt voorkomen dat betalingen uit het DGF vanwege het faillissement van de ATB terechtkomen bij individuen op een sanctielijst?

Antwoord 4

Een bank is verplicht om aan te geven welke van haar depositohouders op een sanctielijst staan. Bij DNB is bekend dat in het geval van ATB depositohouders op een of meer sanctielijsten staan. Voor zover deposito's van gesanctioneerde personen onder de dekking van het DGS vallen, wordt een uitkering uit hoofde van het DGS opgeschort zolang de sancties van toepassing zijn. Deze handelwijze is in lijn met artikel 29.02 lid 5 Besluit bijzondere prudentiële maatregelen, beleggerscompensatie en depositogarantie Wft («Bbpm») en artikel 8 lid 5 van de Richtlijn 2014/49/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 inzake de depositogarantiestelsels («DGS-richtlijn») en met de relevante sanctiewetgeving. De betreffende depositohouders krijgen dus pas hun gegarandeerde deposito's terug op het moment dat de sancties tegen hen zijn opgeheven.

Vraag 5

Zijn er ook spaargelden vergoed aan rekeninghouders uit Rusland? Zo ja, om hoeveel rekeninghouders en om welke bedragen gaat het?

Antwoord 5

Er zijn geen spaargelden vergoed aan rekeninghouders die woonachtig zijn in Rusland. Waar sancties van toepassing zijn op depositohouders, is de uitkering opgeschort (zie de beantwoording van vraag 4).

Vraag 6

Is er besloten om aan bepaalde rekeninghouders GEEN spaargelden te vergoeden? Zo ja, met welke argumenten en om hoeveel rekeninghouders en om welke bedragen gaat het?

Antwoord 6

Per 1 juni was circa 95% van alle gegarandeerde deposito's vergoed door het DGS. Op het geheel gaat het om een klein deel van de depositohouders dat vanwege bijzondere redenen nog niet is terugbetaald. Dit gaat bijvoorbeeld om gevallen waar sancties van toepassing zijn op depositohouders en daarom de uitkering is opgeschort (zie de beantwoording van vraag 4).

Voor inactieve of gesloten rekeningen (zogenaamde slapende rekeningen) met een saldo onder de EUR 5 heeft DNB besloten niet tot uitkering over te gaan. Zie daarover de beantwoording van vraag 11.

De wet schrijft ook voor welke depositohouders niet onder het DGS gedekt zijn. Artikel 29.01 lid 2 Bbpm bevat een aantal generieke uitslui-

tingsgronden, bijvoorbeeld als de depositohouders overheden zijn en/of financiële instellingen betreffen.

Vraag 7

In hoeverre is het deposito garantie stelsel van toepassing?

Antwoord 7

In geval van een faillissement van een Nederlandse bank activeert DNB het DGS op grond van artikel 3:260 van de Wet op het financieel toezicht («Wft»). Dat doet DNB kort gezegd om de financiële stabiliteit in Nederland te waarborgen en te zorgen dat rekeninghouders niet te lang op hun geld hoeven te wachten en daardoor niet in betalingsproblemen komen. Door het uitspreken van het faillissement worden alle activa van de failliete bank als het ware bevroren en wordt het bewind daarover overgenomen door de aangestelde curatoren. Het DGS keert dan alvast de gegarandeerde spaargelden van depositohouders uit, zodat deze depositohouders niet afhankelijk zijn van (de doorlooptijd van) de afwikkeling van het faillissement voordat zij hun geld kunnen. Het DGF (in plaats van de rekeninghouders aan wie het DGF heeft voorgeschoten) behoudt vervolgens een vordering op de failliete boedel (zie ook de beantwoording van vraag 3).

Vraag 8

Is er nieuw beleid over faillissement van banken sinds het faillissement van DSB-Bank in 2009?

Antwoord 8

Sinds het faillissement van DSB Bank zijn er veel en belangrijke ontwikkelingen geweest op het gebied van regelgeving op de financiële markten en voor banken. In 2014 is er een nieuwe Europese DGS-richtlijn uitgevaardigd, die in 2015 in Nederland is geïmplementeerd. Daarmee is de werking van het DGS verbeterd en gelden er kortere termijnen waarbinnen depositohouders hun gegarandeerde spaargeld moeten terugkrijgen. Verder is sindsdien de bankenunie opgericht. In dat kader bestaat er sinds 2014 een gezamenlijk Europees toezichtraamwerk (het *Single Supervisory Mechanism*, ofwel SSM) en ook een gezamenlijk afwikkelmechanisme (het *Single Resolution Mechanism*, ofwel SRM) voor banken. Een deel van de banken zal bij falen via resolutie worden afgewikkeld in plaats van via faillissement. De risico's in de Europese bankensector zijn mede door de oprichting van de bankenunie sterk verminderd. Banken beschikken over meer kapitaal om verliezen op te vangen. Daardoor staan banken er in algemene zin momenteel sterker voor dan ten tijde van het faillissement van DSB. Ten slotte bevat de Nederlandse Faillissementswet inmiddels ook regels die specifiek zien op het faillissement van een bank.

Vraag 9

In hoeverre is de casus van de ATB te vergelijken met de ALFA bank?

Antwoord 9

ATB is een Nederlandse vennootschap met een Nederlandse bankvergunning en staat onder toezicht van de Nederlandse toezichthouders. ATB is een directe dochteronderneming van Alfa Bank. Alfa Bank houdt circa 78% van de aandelen in ATB. Alfa Bank is gevestigd in Rusland en staat onder toezicht van de Russische autoriteiten. Nu ATB failliet is verklaard, is het bewind over ATB overgenomen door de aangewezen curatoren. Dit betekent dat Alfa Bank geen invloed meer kan uitoefenen op ATB. Als aandeelhouder heeft Alfa Bank wel een claim op de failliete boedel. Alfa Bank komt daarbij in beginsel pas als laatste in aanmerking voor een

uitkering (in geval van een surplus na afwikkeling van de boedel) en de curatoren kunnen zonder toestemming van de rechter en de Minister van Financiën geen uitkering doen aan Alfa Bank indien Alfa Bank is gesanctioneerd of indien Alfa Bank niet kan waarborgen dat het geld vervolgens niet bij gesanctioneerde UBO's terecht komt. Alfa Bank zelf is niet failliet. Zoals genoemd bij de beantwoording van vraag 2 hierboven, is Alfa Bank zelfstandig gesanctioneerd in het Verenigd Koninkrijk en in de Verenigde Staten. De EU heeft er tot nu toe voor gekozen om Alfa Bank niet zelfstandig te sanctioneren onder Verordening (EU) 269/2014, maar alleen (voormalig) UBO's op de sanctielijst te plaatsen.

Vraag 10

Hoeveel geld zit er nog in het DGS-fonds?

Antwoord 10

Door de DGS-uitkering voor ATB is de omvang van het DGF gedaald met ongeveer EUR 670 miljoen. Op 2 juni jl. hebben de curatoren een boedeluitkering gedaan aan het DGF en een bedrag van circa EUR 200 miljoen terugbetaald. Momenteel zit er nog circa EUR 3 miljard in het DGF. Medio 2024 dient het DGF de doelomvang van 0,8% van de gedekte deposito's te hebben bereikt, wat neerkomt op ongeveer EUR 5 miljard euro.

Vraag 11

Zijn nu alle spaarders van de ATB gecompenseerd?

Antwoord 11

DNB heeft op basis van de door ATB aangeleverde gegevens ruim 23.200 rekeninghouders geïdentificeerd die in totaal aanspraak maken op een gegarandeerd bedrag van EUR 672,1 miljoen. Per 1 juni jl. was EUR 642,8 miljoen aan vergoedingen uitgekeerd (ca. 95% van het totale gegarandeerde bedrag) aan 18.485 rekeninghouders (ca. 80% van alle rekeninghouders).

In een aantal complexe gevallen, bijvoorbeeld waarbij de rekeninghouder is overleden (en nog onderzoek wordt gedaan), waarbij het gedekte bedrag nog niet duidelijk is of waarbij de rekeninghouder op de sanctielijst staat, is DNB nog niet overgegaan tot betaling. Zie ook de beantwoording van vraag 4 en vraag 6 hierboven.

Verder is DNB geconfronteerd met een aantal slapende rekeningen bij ATB. Voor slapende rekeningen mag conform DGS-regelgeving van de uitkeringstermijn van 10 werkdagen worden afgeweken. In totaal gaat het om ongeveer 23.000 slapende rekeningen, aangehouden door ongeveer 32.000 rekeninghouders met een totaal gegarandeerd bedrag van ongeveer EUR 1,9 miljoen. Houders van slapende rekeningen hebben van DNB een brief ontvangen met informatie over de wijze waarop zij de betaling van de vergoeding voor hun slapende rekening kunnen bewerkstelligen. Op deze slapende rekeningen staan veelal kleinere bedragen. Circa 20.000 houders van slapende rekeningen hebben een saldo kleiner dan EUR 5. DNB dient geen vergoeding beschikbaar te stellen als het saldo op de slapende rekeningen lager is dan de kosten van een DGS-uitkering aan de betreffende rekeninghouders. In deze context heeft DNB besloten een ondergrens te hanteren van EUR 5. Houders van slapende rekeningen met een saldo lager dan deze ondergrens van EUR 5 ontvangen dus geen vergoeding van het DGS.

Ik verwijs u verder naar de brief van DNB d.d. 23 mei 2022 die op 31 mei 2022 met uw Kamer is gedeeld.

Vraag 12

Is duidelijk wat de directe oorzaak van het faillissement van de ATB is?

Antwoord 12

Drie van de UBO's van ATB (namelijk: Mikhail Fridman, Petr Aven en German Khan) staan op de EU-sanctielijst (Bijlage I bij Verordening (EU) 269/2014. Een andere voormalige UBO heeft vlak voordat hij gesanctioneerd werd, zijn volledige indirecte aandelenbelang in ATB afgestoten. Alfa Bank staat per 24 maart 2022 op de sanctielijst van het Verenigd Koninkrijk. Alfa Bank en ATB staan per 6 april 2022 op de sanctielijst van de VS. De sancties van het VK en de VS zijn respectievelijk 24 april en 6 mei in werking getreden.

De EU-, VK- en VS-sancties hadden als gecombineerd effect dat enkele essentiële dienstverleners van ATB geen zaken meer mochten en/of wilden doen met ATB, waaronder enkele financiële dienstverleners. Hierdoor verloor ATB stapsgewijs operationele controle (bijvoorbeeld t.a.v. IT-systemen), als gevolg waarvan ATB in de nabije toekomst onder andere niet in staat zou zijn om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het verlies van operationele controle als gevolg van de sancties is de belangrijkste oorzaak van het faillissement van ATB.

Vraag 13

Wat gaat u doen om dit soort banken te weigeren van de markt?

Antwoord 13

Iedere onderneming die op de Nederlandse markt actief wil zijn als bank heeft volgens de wet daarvoor een vergunning van de Europese Centrale Bank («ECB») nodig. Een vergunning voor een bank met zetel in Nederland dient bij DNB te worden aangevraagd. Op grond van de aanvraag wordt beoordeeld of aan alle toetredingseisen is voldaan en de vergunning kan worden verleend door de ECB (in samenspraak met DNB). De wet stelt voorwaarden aan deze vergunningverlening. Zo wordt bijvoorbeeld voorafgaande aan de vergunningverlening, maar ook doorlopend, beoordeeld of aandeelhouders met een bepaald belang in de bank wel solvabel en betrouwbaar en integer zijn en worden bestuurders van de bank zelf getoetst (waarbij ook moet worden gekeken naar het collectieve bestuur en voldoende onafhankelijkheid).

Het is bij de vergunningverlening niet mogelijk rekening te houden met gebeurtenissen in de toekomst, zoals in het geval van ATB de Russische inval in Oekraïne, die op het moment van vergunningverlening niet te voorzien of niet bekend zijn. In het kader van doorlopend toezicht van DNB en de ECB worden alle relevante omstandigheden gemonitord en kunnen, bijvoorbeeld in het kader van de jaarlijkse *supervisory review and evaluation process* (SREP), aanvullende kwalitatieve en kwantitatieve eisen worden opgelegd aan een bank met een Nederlandse bankvergunning of kunnen bestuurders in bepaalde omstandigheden ontslagen worden aan hertoetsing.

Ten aanzien van het toezicht op ATB moet nog worden opgemerkt dat, naar aanleiding van de Russische inval in Oekraïne en de mogelijke consequenties hiervan voor ATB, vanaf februari 2022 het toezicht van DNB op ATB is aangescherpt. Over deze aanscherping van het toezicht en de intensieve contacten tussen DNB en ATB in aanloop naar het faillissement heeft DNB verslag gedaan in de brief van 22 april 2022 met als onderwerp «Feitenoverzicht inzake faillissement Amsterdam Trade Bank N.V.», die een bijlage was bij mijn brief van 22 april 2022 betreffende het faillissement van ATB.

Vraag 14

Welk deel van de «ultimate beneficial owners» van de ATB zijn gesanctioneerde Russische personen?

Antwoord 14

Op 28 februari 2022 heeft de EU twee UBO's van ATB op de sanctielijst geplaatst, te weten Mikhail Fridman en Petr Aven. Vervolgens zijn op 15 maart 2022 German Khan en Alexey Kuzmichev toegevoegd aan de EU-sanctielijst. Deze personen hebben/hadden een direct belang in de Russische Alfa Bank en daarmee een indirect belang in ATB. German Khan heeft een groot gedeelte van zijn indirecte aandelenbelang in ATB afgestoten rondom de datum van zijn sanctionering. Alexey Kuzmichev heeft zijn gehele indirecte aandelenbelang afgestoten rondom de datum van zijn sanctionering en is dus nu geen UBO meer van ATB.

Vraag 15

Kunt u nader toelichten aan welke betaalrekeningen bij andere banken de spaarrekeningen bij de ATB gekoppeld waren?

Antwoord 15

Zoals vaak het geval is bij spaarrekeningen, hadden spaarders een tegenrekening vanwaar of waarnaartoe spaargelden werden overgeboekt. Deze tegenrekeningen werden met name aangehouden bij verschillende Nederlandse en Duitse banken.

Vraag 16

Welke maatregelen om de onmiddellijke financiële gevolgen van een faillissement voor spaarders te dempen zijn voorzien in de Nederlandse wet, maar worden hierbij niet toegepast en, indien hiervan sprake is, waarom niet?

Antwoord 16

De wet kent verschillende instrumenten om de financiële gevolgen van het falen van een bank te dempen, zowel voor spaarders als voor de economie als geheel. De depositogarantie is een belangrijk middel, waarmee spaarders verzekerd zijn van snelle toegang tot hun geld. Het DGS is bij het faillissement van ATB onmiddellijk geactiveerd. Als een bank failliet is, biedt de Faillissementswet de curator verschillende instrumenten voor het afwikkelen van dat faillissement. Een curator kan bijvoorbeeld onderdelen van de failliete bank overdragen. Het is aan de curator om de meest geschikte instrumenten te kiezen in het licht van alle omstandigheden om uiteindelijk tot een boedelopbrengst te komen waarmee zoveel mogelijk schuldeisers kunnen worden voldaan. De curatoren doen verslag van hun werkzaamheden in openbare faillissementsverslagen.

Vraag 17

Zijn alle rekeninghouders die recht hebben op een vergoeding onder het Nederlandse depositogarantiestelsel al uitbetaald, mede gelet op het gegeven dat er al tien werkdagen zijn verstreken nadat het faillissement van de ATB is uitgesproken? Zo nee, waarom niet en wanneer zal dit plaatsvinden?

Antwoord 17

Bijna alle gegarandeerde deposito's zijn uitbetaald binnen de voorgescreven termijn van 10 werkdagen. Er zijn slechts enkele uitzonderingen. Zie hiervoor de beantwoording van vragen 4, 6 en 11 hierboven.

Vraag 18

Hoeveel spaarders zijn er met spaargelden boven de 100.000 euro en welk bedrag is hiermee gemoeid?

Antwoord 18

Van het totale bedrag aan aangehouden spaargelden bij ATB is circa EUR 35 miljoen niet gedekt onder het DGS. Een groot deel van dit bedrag is geconcentreerd bij een kleine groep depositohouders. Het gaat daarbij om saldi boven de EUR 100.000 of partijen die zijn uitgesloten van dekking (zoals financiële instellingen en overheden). Voor het deel van het spaargeld dat niet gedekt is onder het DGS kunnen de betreffende depositohouders een claim indienen bij de curatoren. De curatoren gaan over de verdere afhandeling van de boedel en zullen schuldeisers, waaronder deze depositohouders, (eventueel naar rato) betalen uit de opbrengsten van de boedel.

Vraag 19

Hoeveel zal het DGF moeten worden aangevuld door banken als gevolg van het faillissement van de ATB?

Antwoord 19

Zie de beantwoording van vraag 3 en vraag 10 hierboven. Momenteel bedragen de middelen in het fonds circa EUR 3 miljard. Op 3 juli 2024 moet de doelomvang van 0,8%, hetgeen correspondeert met ongeveer EUR 5 miljard (afhankelijk van het aantal gedekte deposito's op dat moment), zijn bereikt. De tussentijdse uitkering voor ATB betekent dat de banken mogelijk tijdelijk hogere premies moeten betalen om de voorgescreven doelomvang tijdig te bereiken. De tijdelijk hogere bijdrage van de banken is afhankelijk van de omvang en de snelheid van uitkeringen uit de failliete boedel van ATB aan het DGF. Een eerste boedeluitkering aan het DGF heeft reeds plaatsgevonden. De verwachting van DNB (als uitvoerder van het DGS) is dat een aanzienlijk deel van de claim kan worden afgelost voor 3 juli 2024, waardoor extra premies voor de sector waarschijnlijk beperkt blijven.

Vraag 20

Hoe hoog is het totale bedrag dat zal worden uitgekeerd als gevolg van de aanvullende garantie voor geld op rekening dat tijdelijk wordt aangehouden in verband met de aankoop van een eigen woning tot maximaal 500.000 euro?

Antwoord 20

Dit wordt momenteel nog onderzocht. Omdat tijdelijk hoge deposito's (vanwege hun tijdelijke karakter) niet in de DGS-rapportages van ATB werden opgenomen, kan niet vooraf een inschatting worden gemaakt van de omvang van het totale bedrag dat uitgekeerd zal worden. Op basis van een ruime inschatting van de huidige aanvragen in deze categorie, verwacht DNB dat het maximaal om enkele miljoenen zal gaan.

Vraag 21

Hoe hoog is het totaal uit te keren bedrag als gevolg van het faillissement van de ATB?

Antwoord 21

DNB geeft aan dat het totaal uit te keren bedrag onder het DGS als gevolg van het faillissement van ATB circa EUR 670 miljoen bedraagt.

Vraag 22

Hoe hoog is de waarde van de bezittingen van ATB?

Antwoord 22

Het eerste faillissementsverslag van de curatoren van ATB vermeldt een balanstotaal van circa EUR 953,8 miljoen per de datum van faillissement (22 april 2022).